

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО ПОЛЯ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЇ ІНЖЕНЕРА-КОНСУЛЬТАНТА

Можна стверджувати, що українське законодавство вже містить передумови для запровадження інституції інженера-консультанта у будівництві: на рівні закону передбачено залучення інженера-консультанта у сфері дорожнього будівництва, затверджено вимоги щодо проведення контролю якості робіт з нового будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування, до Державного класифікатора професій ДК 003:2010 включено нову професію «інженер-консультант (будівництво)», Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи») визначено кваліфікаційні характеристики професії «інженер-консультант».

Українським законодавством створено можливості для залучення інженера-консультанта у будівництві

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють питання діяльності інженера-консультанта є:

- ✓ наказ Мінсоцполітики від 23.06.2017 № 1050 «Про затвердження Мінімальних вимог з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках»;
- ✓ наказ Мінекономрозвитку від 26.10.2017 № 1542 «Про затвердження зміни № 6 до Національного класифікатора України ДК 003:2010»;
- ✓ наказ Мінрегіону від 08.08.2017 № 192 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи» (із змінами, внесеними наказом від 29.12.2017 № 350);
- ✓ наказ національного органу стандартизації від 16 квітня 2018 року № 102 «Про прийняття змін до національних нормативних документів».

Законодавством визначено наступні **терміни та поняття**, пов'язані з діяльністю інженера-консультанта:

інжинірингова діяльність у сфері будівництва (інжиніринг) - діяльність з надання послуг інженерного та технічного характеру, до яких належать проведення попередніх техніко-економічних обґрунтувань і досліджень, експертизи проекту, розробка програм фінансування будівництва, організація виготовлення проектної документації, проведення конкурсів і торгів, укладання договорів підряду, координація діяльності всіх учасників будівництва, а також здійснення технічного нагляду за будівництвом об'єкта архітектури та консультації економічного, фінансового або іншого характеру (*стаття 1 Закону України «Про архітектурну діяльність»*);

інженер-консультант - суб'єкт господарювання, який надає дорожні консультаційні послуги з урахуванням умов, визначених у контрактах міжнародної федерації інженерів-консультантів FIDIC, або із залученням спеціалістів, що мають виданий відповідно до законодавства кваліфікаційний сертифікат для здійснення технічного нагляду за будівництвом автомобільних доріг загального користування (*Вимоги щодо проведення контролю якості робіт з нового будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1065*);

керівник будівництва (інженер-консультант у будівництві) - фізична особа з кваліфікаційним рівнем, підтвердженим третьою стороною, або юридична особа (інжинірингова компанія, яка має у своєму складі фахівців з кваліфікаційним рівнем, підтвердженим третьою стороною), яка в межах повноважень, делегованих замовником, здійснює керівництво реалізацією проекту, надає замовнику консультації щодо вибору оптимальних шляхів його реалізації, приймає від його імені відповідні рішення або виконує інші функції (*Мінімальні вимоги з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках, затверджені наказом Мінсоцполітики від 23.06.2017 № 1050, зареєстрованим у Мін'юсті 08.09.2017 за № 1111/30979*).

ПРОФЕСІЯ ІНЖЕНЕР-КОНСУЛЬТАНТ (БУДІВНИЦТВО)

Наказом Мінекономрозвитку від 26.10.2017 № 1542 до Державного класифікатора професій ДК 003:2010 включено **нову професію** «інженер-консультант (будівництво)», код 2142.2.

В Україні запроваджено професію «інженер-консультант (будівництво)» та визначено кваліфікаційні характеристики цієї професії

Наказом Мінрегіону від 08.08.2017 № 192 (із змінами, внесеними наказом від 29.12.2017 № 350) у Збірнику кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 64 Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи визначено **кваліфікаційні характеристики** цієї професії.

Кваліфікаційні характеристики, визначені цим збірником, застосовуються на підприємствах, в установах і організаціях, які здійснюють будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, технічне переоснащення та капітальний ремонт) об'єктів незалежно від їх форми власності, класу наслідків (відповідальності), цільового чи функціонального призначення. Довідник охоплює спектр професій керівників, професіоналів, фахівців та робітників виходячи з усталеного розподілу і кооперації праці суб'єктів містобудування: замовників, підрядників, проектних, експертних та інших інжинірингових організацій.

При формуванні кваліфікаційних характеристик згідно з Методичними рекомендаціями, затвердженими спільним наказом Мінсоцполітики та МОН від 16.12.2011 № 547/1438, розробленими відповідно до Міжнародної стандартної класифікації занять (ISCO 08: International Standard Classification of Occupations/ILO, Geneva), визначено чотирирівневе кваліфікаційне категорювання за принципом зростання складності обсягу знань, обов'язків і вимог щодо рівня кваліфікації працівників: від найнижчої категорії (інженер-консультант (будівництво), - до найвищої (провідний інженер-консультант (будівництво)).

Як приклад, наведемо визначені кваліфікаційними характеристиками завдання та обов'язки провідного інженера-консультанта:

Провідний інженер-консультант (будівництво)

Завдання та обов'язки

Вступає представником інвестора (замовника) відповідно до укладеного договору в установленому законодавством порядку. Консультує інвестора з питань залучення проектних, генеральних підрядних організацій. Бере участь у підготовці договору підряду та контролює дотримання його положень усіма учасниками будівництва. Консультує з розробки організаційно-фінансових схем реалізації проекту будівництва з зазначенням усіх можливих організаційно-технологічних ризиків. Контролює організаційно-технологічну надійність будівництва. Бере участь та вносить пропозиції щодо стадійності проектування, черг будівництва та етапів реалізації проекту. Консультує з питань формування бюджету проекту у цілому, планів освоєння капітальних вкладень, обсягів фінансування окремих етапів будівництва та оптимізації інвестицій. Контролює витрачання коштів на усіх етапах будівництва. Аналізує результати перевірок та обґрунтованість висновків державних контролюючих і наглядових органів. Бере участь в аналізі претензій, які виникли між учасниками реалізації проекту, розробленні відповідних пропозицій щодо їх усунення.

Відповідно, обсяг професійної компетенції інженера-консультанта нижньої кваліфікаційної категорії значно вужчий:

Інженер-консультант (будівництво)

Завдання та обов'язки

Бере участь у контролі відповідності проектним рішенням використаних матеріально-технічних ресурсів, у перевірці обсягів виконаних будівельних робіт та якості будівельних матеріалів, у

передпроектних роботах та підготовці вихідних даних щодо проектної документації на будівництво об'єкта. Виконує завдання, визначені цим розділом, під керівництвом інженера-консультанта (будівництво) більш високої кваліфікації.

Виходячи із зростання складності обсягу знань і обов'язків, різними є і вимоги щодо рівня кваліфікації працівників:

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ

Провідний інженер-консультант (будівництво):

вища освіта другого рівня за ступенем магістра та спеціальністю відповідної галузі знань. Стаж роботи за професією інженера-консультанта (будівництво) I категорії - не менше 5 років або наявність кваліфікаційних сертифікатів за професіями провідного інженера з технічного нагляду та провідного інженера-проектувальника або провідного експерта будівельного. Підвищення кваліфікації. Наявність сертифікату за кваліфікацією провідного інженера-консультанта (будівництво), виданого органом, акредитованим в установленому законодавством порядку.

Інженер-консультант (будівництво) I категорії:

вища освіта другого рівня за ступенем магістра та спеціальністю відповідної галузі знань. Стаж роботи за професією інженера-консультанта (будівництво) II категорії - не менше 5 років або наявність кваліфікаційних сертифікатів за професіями інженера з технічного нагляду I категорії та інженера-проектувальника I категорії або експерта будівельного I категорії. Підвищення кваліфікації. Наявність сертифікату за кваліфікацією інженера-консультанта (будівництво) I категорії, виданого органом, акредитованим в установленому законодавством порядку.

Інженер-консультант (будівництво) II категорії:

вища освіта другого рівня за ступенем магістра та спеціальністю відповідної галузі знань. Стаж роботи за професією інженера-консультанта (будівництво) не менше 5 років або наявність кваліфікаційних сертифікатів за професіями інженера технічного нагляду II категорії та інженера-проектувальника II категорії або експерта будівельного II категорії. Підвищення кваліфікації. Наявність сертифікату за кваліфікацією інженера-консультанта (будівництво) II категорії, виданого органом, акредитованим в установленому законодавством порядку.

Інженер-консультант (будівництво):

вища освіта другого рівня за ступенем магістра та спеціальністю відповідної галузі знань. Стаж роботи у сфері будівництва - не менше 5 років.

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників є нормативним документом, обов'язковим з питань управління персоналом на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності та видів економічної діяльності (*пункт 1 Випуску 1 Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого наказом Мінпраці від 29.12.2004 № 336*).

БАЗОВІ ПОСЛУГИ, ЯКІ МОЖЕ НАДАВАТИ ІНЖЕНЕР-КОНСУЛЬТАНТ (СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ)

На основі кваліфікаційних характеристик професій працівників, а також виходячи з міжнародного досвіду та практики реалізації в Україні інвестиційних проектів із залученням коштів міжнародних фінансових організацій, Міждержавна гільдія інженерів консультантів підготувала перелік базових послуг, які інженер-консультант (суб'єкт господарювання) може надавати клієнту, із орієнтовним визначенням їх вартості.

Перелік базових послуг, які надаються інженером-консультантом (суб'єктом господарювання) у разі його залучення клієнтом розміщено у Збірнику офіційних документів і роз'яснень «ЦІНОУТВОРЕННЯ У БУДІВНИЦТВІ» (НВФ «ІНПРОЕКТ», м. Київ, випуск № 12, грудень 2017 р).

**БАЗОВІ ПОСЛУГИ, ЯКІ ІНЖЕНЕР-КОНСУЛЬТАНТ
(СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ) МОЖЕ НАДАВАТИ КЛІЄНТУ**

№	УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ ТА РИЗИКАМИ	Орієнтовне відсоткове віднесення вартості послуг до вартості будівельних робіт (Графи 8 глав 1-9 зведеного кошторисного розрахунку)
1.	<p align="center">Передпроектна стадія ¹</p> <p>Визначення переліку завдань, які необхідно виконати для реалізації Проекту. Розроблення концепції Проекту. Економічне та соціальне обґрунтування доцільності розроблення Проекту як складової вихідних даних для підготовки інвестиційного Проекту. Забезпечення топогеодезичної зйомки ділянки, відведеної під будівництво. Здійснення попередніх інженерно-геологічних вишукувань з метою визначення можливості розміщення об'єкту. Збір вихідних даних для проектування, у тому числі містобудівних умов і обмежень, технічних умов, складання завдання на проектування. Супровід розроблення інвестиційного проекту (у разі його розроблення). Розроблення та надання Замовнику попереднього звіту, який містить фінансовий аналіз та прогноз ефективності Проекту, екологічні аспекти, дослідження соціального впливу а також перелік можливих ризиків для реалізації Проекту виходячи з проведеного аналізу та положень інвестиційного Проекту (у разі його розроблення).</p>	0,9 % ÷ 1,0%
2.	<p align="center">Конкурс на проектні роботи ¹</p> <p>Підготовка тендерної документації. Надання Замовнику консультацій щодо процедури визначення переможця конкурсу. Участь у оцінці тендерних пропозицій. Узгодження положень та підготовка договірної документації між Замовником і Проектувальником відповідно до результатів конкурсу.</p>	0,2 %
3.	<p align="center">Стадія проектування ²</p> <p>Надання Замовнику рекомендацій щодо оцінки варіантів розроблення Проекту, запропонованих Проектувальником. Контроль за виконанням графіку розроблення проектної документації. Аналіз проектних рішень, прийнятих Проектувальником, розгляд креслень та специфікацій. Супровід експертизи проектної документації. Перевірка та погодження рахунків-фактур, виставлених проектною та експертною організаціями за виконані роботи. Доповідь Замовнику щодо можливості затвердження проектної документації.</p>	0,25 % ÷ 0,35 %
4.	<p align="center">Конкурс на будівельні роботи ²</p> <p>Підготовка тендерної документації. Надання Замовнику консультацій щодо процедури визначення переможця конкурсу. Участь у оцінці тендерних пропозицій. Узгодження положень та підготовка договірної документації між Замовником і Підрядником відповідно до результатів конкурсу.</p>	0,3 %
5.	<p align="center">Зміни, пов'язані з реалізацією Проекту ²</p> <p>Аналіз існуючого стану реалізації проекту та своєчасне інформування Замовника щодо залучених до виконання робіт субпідрядників та їх можливості. Надання пропозицій щодо здешевлення вартості будівництва та покращення його якісних характеристик на підставі аналізу можливих альтернативних методів виконання робіт, заміни матеріалів та обладнання. Забезпечення своєчасної координації</p>	0,5 % ÷ 0,6 %

	діяльності Замовника, Підрядника і проектної організації в частині внесення відповідних змін до проектної документації або розроблення додаткових креслень, необхідність у яких виникла під час реалізації Проекту. Надання Замовнику рекомендацій щодо залучення до науково-технічного супроводу Проекту відповідних фахівців та/або організацій.	
6.	<p align="center">Технічний нагляд за будівництвом ³</p> <p>Здійснення технічного нагляду за будівництвом об'єкта відповідно до Контракту. Перевірка відповідності виконаних будівельних робіт, конструкцій, застосованих виробів, матеріалів та обладнання проектним рішенням, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил. Перевірка на всіх етапах здійснення будівельних робіт, у тому числі і прихованих робіт. Перевірка наявності документів, які підтверджують якісні характеристики конструкцій, виробів, матеріалів та обладнання - технічних паспортів, сертифікатів, документів, що відображають результати лабораторних випробувань тощо. Перевірка та візування актів виконаних робіт, змонтованого обладнання та устаткування в частині обсягів робіт та підготовка їх для передачі Замовнику. Ведення обліку обсягів прийнятих і оплачених будівельно-монтажних робіт, а також будівельно-монтажних робіт, виконаних з недоліками. Отримання від Підрядника необхідних сертифікатів якості та/або відповідності на матеріали, обладнання, устаткування у разі його поставки Підрядником. Надання у разі необхідності результатів польових або лабораторних випробувань і вимірів. Ведення обліку всіх випробувань і тестів, своєчасне інформування Замовника про всі відхилення і невідповідності. Фото і відеофіксація процесу виконання будівельних робіт. Участь у прийманні виконаних будівельно-монтажних робіт.</p>	1,5 % ÷ 1,95 %
7.	<p align="center">Спори, варіації, медіація ⁴</p> <p>Захист законних прав і інтересів Замовника. Аналіз фактів і виявлення проблем. Ініціювання утворення органів з досудового розгляду та врегулювання спорів при реалізації Проекту. Розгляд повідомлень Підрядника про його претензії до Замовника та аналіз можливих результатів у разі їх задоволення. Стимулювання учасників конфлікту до пошуку нових рішень, прийнятних для всіх зацікавлених сторін. Організація переговорів. Створення підсумкових документів та затвердження угод (медіація). Надання допомоги Замовнику щодо будь-яких суперечок і претензій, які виникають між Замовником і виконавцем (виконавцями), пов'язаними з проектною документацією, роботами, що виконуються, поставками матеріалів, механізмів, устаткування, страхуванням відповідальності. Запобігання виникнення потенційно спірних ситуацій.</p>	0,3 % ÷ 0,35 %
8.	<p align="center">Адміністрування Проекту (функції «Замовника») ⁴</p> <p>Представництво інтересів Замовника на всіх стадіях реалізації Проекту. Виконання функцій менеджера Проекту. Залучення до реалізації Проекту необхідних фахівців. Розподіл ризиків та відповідальності за складовими Проекту. Точне оцінювання необхідних витрат (коштів, часу і матеріальних ресурсів). Організація затвердження проектної документації. Моніторинг вартості будівельних матеріалів, обладнання та устаткування. Нагляд за реалізацією Контракту. Контроль за своєчасним виконанням Підрядником програми будівельних робіт, поставкою обладнання. Організація управління з охорони праці на будівельному майданчику,</p>	1,0 ÷ 1,1 %

<p>у тому числі розроблення плану з охорони праці. Ведення реєстру документації, передбаченої Контрактом, загальної звітності по Контракту, облік змін у контрактній документації. Забезпечення зберігання оригіналів гарантій та сертифікатів відповідності на матеріали, обладнання, устаткування. Проведення щотижневих нарад з метою контролю за виконанням сторонами умов Контракту в частині дотримання строків виконання положень Контракту, графіку оплати тощо. Складення протоколів нарад та надсилання його всім учасникам. Контроль за виконанням протокольних рішень. Створення єдиної бази для планування, упорядкування кошторисів і контролю за витратами; встановлення зв'язку між роботами, передбаченими проектом і системою ведення бухгалтерського обліку. Складання та надання Замовнику місячних і кварталних звітів про хід реалізації Проекту. Складання та оперативне надсилання Замовнику (у разі необхідності) тривожних повідомлень та спеціальних звітів. Прогнозування та надання пропозицій щодо упередження виникнення позаштатних ситуацій, участь у вирішенні таких ситуацій. Розроблення пропозицій щодо уникнення виникнення позаштатних ситуацій у подальшому. Взаємодія з наглядовими, природоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, громадськістю. Координація пуско-налагоджувальних робіт та забезпечення їх оперативного прийняття. Участь у організації підключення об'єкта будівництва до відповідних інженерних мереж. Відстеження виконання умов Контракту в частині витрат та відповідності затвердженим графікам та вартості. Перевірка та підготовка для передачі Замовнику рахунків-фактур, виставлених Підрядником (Проектувальником) за виконані роботи, поставлені матеріали та обладнання. Підготовка та узгодження між сторонами (у разі необхідності) змін, доповнень або додаткових угод до Контракту. Щомісячне надання Замовнику доповіді про фінансовий стан реалізації Контракту. Вчасне інформування Замовника про виникнення необхідності додаткового фінансування Проекту. Контроль за усуненням Підрядником (проектувальником) виявлених недоліків. Організація та участь у прийнятті об'єкта будівництва в експлуатацію. Контроль за здійсненням остаточних розрахунків за виконані роботи. Підготовка підсумкового звіту про завершення реалізації Проекту у формі, затвердженій Замовником.</p>	
	<p style="text-align: right;">ВСЬОГО: 5,50%*</p>
<p><i>Примітка</i></p> <p>Розподіл функцій персоналу з надання базових послуг здійснюється відповідно до вимог, встановлених Зміною № 11 до розділу 1 «Керівники, професіонали, фахівці» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи», затвердженою наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 08.08.2017 № 192. Функції інженера-консультанта (будівництво) більш високого рівня кваліфікації поглинають функції інженера-консультанта (будівництво) нижчих рівнів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Визначені функції відповідають кваліфікації інженера-консультанта (будівництво) II-ї категорії. 2 Визначені функції відповідають кваліфікації інженера-консультанта (будівництво) I-ї категорії. 3 Визначені функції відповідають кваліфікації інженера з технічного нагляду (будівництво), атестованого в установленому законодавством порядку. 4 Визначені функції відповідають кваліфікації провідного інженера-консультанта (будівництво). <p>* Вартість послуг Інженера-консультанта (суб'єкта господарювання) не повинна перевищувати 5, 50 % від вартості будівельних робіт (<i>Графи 8 глав 1-9 зведеного кошторисного розрахунку</i>).</p>	

Наведений перелік є орієнтовним та має рекомендаційний характер. Конкретний обсяг і вартість послуг має визначатися у договорі на підставі розрахунків інженера-консультанта в залежності від специфіки об'єкта, розподілу та спектру виконуваних функцій.

ІНЖЕНЕР-КОНСУЛЬТАНТ FIDIC

Залучення третьої незалежної сторони – інженера-консультанта – є поширеною практикою реалізації договірних відносин за організаційними схемами управління будівництвом, установленими міжнародно-визнаними принципами та умовами будівельних контрактів.

Юридичне керівництво по складанню міжнародних контрактів на будівництво, розроблене Комісією Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі (UNCITRAL), визначає інженера-консультанта як одного з ключових суб'єктів ринку.

Інженер-консультант FIDIC – один із багатьох можливих варіантів залучення інженера-консультанта до реалізації будівельних проектів.

СТАНДАРТНІ ФОРМИ БУДІВЕЛЬНИХ КОНТРАКТІВ

- **Міжнародна федерація інженерів-консультантів** (International Federation of Consulting Engineers, FIDIC) розробляє стандартні форми будівельних контрактів, які використовуються у всьому світі, як правило на вимогу міжнародних фінансових організацій.
- **Комісією Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі** (United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL) розроблено Юридичне керівництво по складанню міжнародних контрактів на будівництво, яке використовується в основному у країнах, що розвиваються.
- **Інститут цивільних інженерів** (Institution of Civil Engineers, ICE) видає документи, в першу чергу призначені для підрядних організацій, які, в основному, використовуються у Великобританії, Гонконзі, Китаї, Сінгапурі.
- **Новий інжиніринговий контракт** (The New Engineering Contract, NEC) розроблений Інститутом цивільних інженерів Великобританії на початку 1990-х років з метою впровадження нової форми контрактної стратегії, яка сприятиме більш ефективному управлінню проектами. Основна форма контракту написана простими термінами і може використовуватись для різних проектів. В основному використовується у Великобританії і країнах Британської співдружності. Останнім часом почали використовуватись у країнах Східної Європи.
- **Об'єднаний трибунал по контрактах** (The Joint Contracts Tribunal, JCT) з 1931 року розробляє стандартні форми контрактів, інструкцій та інші стандартні документи, що використовуються в будівельній галузі.
- **Асоціація архітекторів-консультантів** (The Association of Consultant Architects, ACA) є національним професійним органом, який представляє архітекторів Великобританії. ACA складено власну форму будівельного контракту з допоміжними документами.

Однак інженер-консультант став широко відомим саме в контексті застосування типових форм контрактів **Міжнародної федерації інженерів-консультантів (FIDIC)**. Тому детальніше зупинимось на пов'язаних з цим питаннях.

FIDIC розробляє стандартні форми будівельних контрактів, які використовуються у всьому світі, як правило, на вимогу міжнародних фінансових організацій, у першу чергу в країнах, що розвиваються.

Інженер-консультант в контрактах FIDIC – професійна фірма або приватна особа, наділена правами та обов'язками згідно з договором, що має у своєму штаті працівників відповідної кваліфікації для виконання відповідних робіт.

Залучення інженера-консультанта передбачає його незалежність, об'єктивність, неможливість застосування домовленостей, які б приводили до удорожчання проекту або його ускладнення, невиправданому зростанню цін та витрат замовника.

Між Замовником та інженером-консультантом укладається окремий договір (контракт), в якому визначені обсяги прав та обов'язків сторін. Типовий договір між замовником та інженером-консультантом наведений в **Білій книзі FIDIC**: «Модель контракту між Клієнтом і Консультантом».

Найбільш відомими є редакції цієї книги 1994 року (Третє видання), 2006 (Четверте видання) та 2017 (П'яте видання) років. Оразу зазначимо, що редакція 2006 року користувачами контрактів FIDIC визнана неоднозначною та розбалансованою і практично не застосовується, а Білі книги 2006 та 2017 років мають суттєві відмінності.

Мовою контракту може бути англійська (офіційна мова контрактів FIDIC) або мова країни, у якій реалізується проект. При цьому за погодженням сторін для зручності може існувати офіційний переклад контракту. Однак на сьогодні в Україні офіційні переклади хоча б основних типових форм контрактів FIDIC відсутні.

Щодо сертифікації інженерів-консультантів FIDIC

Міжнародною федерацією інженерів-консультантів не вимагається і не здійснюється спеціальна сертифікація інженерів-консультантів FIDIC.

Наразі до роботи за контрактами FIDIC залучаються інженери – консультанти, які мають досвід участі в певній кількості аналогічних проектів та підтверджують його при конкурсному відборі інженера-консультанта і ключового персоналу.

Інженер-консультант має відповідати національним вимогам до персоналу, встановленим на території країни, де реалізується проект будівництва.

Нагадаємо, що в Україні кваліфікаційні характеристики професії «інженер-консультант (будівництво)» визначені у Збірнику кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 64 Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи (наказ Мінрегіону від 08.08.2017 № 192 із змінами, внесеними наказом від 29.12.2017 № 350).

В нашій країні підготовка та підтвердження кваліфікації за професією інженера-консультанта (будівництво) органом, акредитованим в установленому законодавством порядку, передбачає засвоєння як системи договірних відносин, визначених міжнародним публічним правом (у тому числі основних стандартних форм будівельних контрактів), так і вітчизняних умов укладання договорів у будівництві.

З переліком акредитованих органів із сертифікацією персоналу можна ознайомитись на сайті Національного агентства з акредитації України: <https://naau.org.ua/reyestr-akreditovanix-ooov/>. Право здійснювати підтвердження кваліфікації інженерів-консультантів мають органи із сертифікації персоналу, до сфери акредитації яких включено професію «Інженер-консультант в будівництві».

Підготовка персоналу за модулями FIDIC

Організаторами тренінгів, семінарів, інших навчальних заходів, які відбуваються під егідою FIDIC, виступають ліцензовані FIDIC-тренери, які уповноважені здійснювати навчання за відповідними модулями. Кожен тренер має свою програму, яка адаптована до законодавства конкретної країни і узгоджена з FIDIC. При цьому програма одного тренера може суттєво відрізнитись від програми іншого. Уніфікованих навчальних програм FIDIC не існує.

П'ять основних модулів, що безпосередньо пов'язані з договорами FIDIC, докладно пояснюють їх зміст та практику застосування. Крім того існує ряд спеціальних договірних

модулів, а також модулі ділової практики, пов'язані зі створенням, розвитком і організацією бізнесу, управлінням якістю і персоналом, закупівлями, фінансовим менеджментом та іншими аспектами діяльності компаній. Запроваджено програми навчання молодих спеціалістів, он-лайн курси тощо.

За результатами навчання видається сертифікат (свідоцтво) про участь у такому навчанні. Свідоцтво не є документом, який підтверджує кваліфікацію його власника. Разом з тим тренінги і семінари, присвячені застосуванню контрактів FIDIC в правовому полі України, є важливими для вітчизняних замовників, підрядників і представників інженерного консультування.

В Україні вже напрацьовано певний досвід з підготовки інженерів-консультантів за модулями FIDIC¹.

ОПЛАТА ПОСЛУГ ІНЖЕНЕРА-КОНСУЛЬТАНТА

Наказом національного органу стандартизації² від 16 квітня 2018 року № 102 прийнято зміни до ДСТУ Б. Д.1.1-1:2013 «Правила визначення вартості будівництва» та ДСТУ–Н Б Д. 1.1-3:2013 «Настанова щодо визначення загальновиробничих і адміністративних витрат та кошторисного прибутку у вартості будівництва».

Зміни розроблено ТОВ «Науково-виробнича фірма «Інпроект» і Технічним комітетом стандартизації «Ціноутворення та кошторисне нормування у будівництві» (ТК 311) за участі ГС «Міждержавна гільдія інженерів-консультантів».

Важливою та очікуваною на ринку інжинірингових послуг стала новація щодо визначення обсягу та розподілу коштів, що передбачаються у кошторисі на утриманні служби замовника. Цитуємо:

«До глави 10 «Утримання служби замовника» (графи 6 та 7) включаються кошти на утримання служби замовника (включаючи кошти на здійснення технічного нагляду) в розмірі, який, як правило, складає до 2,5 % від підсумку глав 1 – 9, графа 7. Якщо замовник будівництва залучає спеціалістів технічного нагляду з покладанням на них окремих функцій замовника будівництва, що обумовлюється договором, до глави 10 «Утримання служби замовника» (графи 6 та 7) окремими рядками включаються кошти на утримання служби замовника (як правило, в розмірі до 1,0%) та на здійснення технічного нагляду (як правило, в розмірі до 1,5%). Додатково можуть включатися кошти на надання послуг інженера-консультанта (як правило, в розмірі до 3%) у разі його залучення. Розмір вищезазначених коштів приймається за відповідними розрахунками. По об'єктах будівництва, спорудження яких здійснюється із залученням іноземних кредитів, наданих під державні гарантії, на стадії складання інвесторської кошторисної документації кошти на покриття витрат з надання послуг інженером-консультантом визначаються за обґрунтованими розрахунками в межах ліміту коштів, обчислених з використанням указанного показника, якщо інше не передбачено міжнародними договорами. Витрачання коштів здійснюється на підставі обґрунтованих розрахунків виходячи з трудовитрат спеціалістів на виконання ними своїх функцій та вартості одного людино-дня, погодженого із замовником».

¹ Від теорії – до практики: досвід Міждержавної гільдії інженерів -консультантів з підготовки персоналу за модулями FIDIC / О.М. Непомнящий // Вісник Держархбудінспекції України. – 2017. – № 6. – С. 19–21.

² Відповідно до Закону України «Про стандартизацію», з 3 липня 2016 року повноваження щодо розроблення, затвердження, перегляду, внесення змін і скасування національних стандартів здійснює національний орган стандартизації, функції якого згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163 виконує ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». Відповідні повноваження Мінрегіону з означеної дати припинено.

Таким чином ДСТУ Б. Д.1.1-1:2013 врегульовано питання щодо **частки витрат на здійснення технічного нагляду у загальних витратах на утримання служби замовника**, яка раніше визначалася за усталеною практикою відповідно до листа Держбуду України від 04.10.2000 № 7/7-1010 про врахування коштів на утримання служби замовника в інвесторській кошторисній документації. Крім того, вперше передбачено **можливість закладення у зведеному кошторисному розрахунку коштів на надання послуг інженера-консультанта**. При цьому у разі залучення інженера-консультанта на виконання частини функцій замовника витрати, як правило, встановлюються в розмірі до 3%, а у випадку делегування йому всіх виконуваних замовником повноважень - не повинна перевищувати 5,5% від глав 1-9 зведеного кошторисного розрахунку.

В основу названої Зміни лягли Базові послуги, які інженер-консультант (суб'єкт господарювання) може надавати клієнту, розроблені Міждержавною гільдією інженерів консультантів та опубліковані у дванадцятому номері за 2017-й рік Збірника офіційних документів і роз'яснень НВФ «ІНПРОЕКТ» «ЦІНОУТВОРЕННЯ У БУДІВНИЦТВІ», якими вперше було обґрунтовано розмір коштів, необхідних для залучення замовником до реалізації проектів інженерів-консультантів.

Прийняття названої Зміни стало логічним продовженням низки заходів, спрямованих на створення умов для повноцінного функціонування в Україні такої інституції як «інженер-консультант».

Законодавство так визначає варіанти виконання замовником своїх функцій, пов'язаних з організацією будівництва:

- Замовник будівництва **забезпечує здійснення технічного нагляду** протягом усього періоду будівництва об'єкта для контролю за дотриманням проектних рішень та вимог державних будівельних норм стандартів і правил, а також контролю за якістю та обсягами виконаних робіт. Технічний нагляд здійснюють особи, що мають виданий відповідно до законодавства кваліфікаційний сертифікат (*ст. 11 Закону України «Про архітектурну діяльність», Порядок здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 903*).
- Замовник може **забезпечувати здійснення технічного нагляду самостійно**, або делегувати в установленому законодавством порядку такі повноваження **третьій особі** – спеціалізованій організації або спеціалісту з визначенням у договорі підряду їх повноважень (*пункт 28 Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 № 668*).
- Замовник має право з метою здійснення **контролю та нагляду за будівництвом і прийняття від свого імені відповідних рішень укласти договір про надання такого виду послуг із спеціалізованою організацією або спеціалістом**. У цьому разі в договорі будівельного підряду визначаються функції та повноваження такого спеціаліста (*частина третя статті 181 Цивільного кодексу України*).

Отже замовник будівництва з урахуванням вартості, складності та інших особливостей проекту, виходячи з власних потреб і можливостей може:

- **самостійно виконувати функції замовника і забезпечувати здійснення технічного нагляду силами власних працівників** (кошти на утримання служби замовника включаючи кошти на здійснення технічного нагляду передбачаються в розмірі до 2,5 % від підсумку глав 1 – 9, графа 7 зведеного кошторисного розрахунку);
- **залучати до виконання технічного нагляду сторонні організації або спеціалістів на договірній основі, залишаючи решту функцій замовника за собою** (включаються кошти на утримання служби замовника в розмірі до 1,0% та на здійснення технічного нагляду в розмірі до 1,5%, разом – 2,5%);

- *залучати інженера-консультанта на виконання частини функцій замовника* (додатково включаються кошти в розмірі до 3%, разом – 5,5%);
- *залучати інженера-консультанта, який прийматиме від його імені всі необхідні рішення, фахово виконуватиме функції замовника та широке коло обов'язків, визначених договором* (сума витрат встановлюється в розмірі до 5,5% від глав 1-9 зведеного кошторисного розрахунку).

Реалізація на практиці цих концептуальних підходів стала можливою саме завдяки прийняттю Зміни 2 до ДСТУ Б. Д.1.1-1:2013 «Правила визначення вартості будівництва», яка набула чинності 1 червня цього року.

Докладніше з інформацією про запровадження інженера-консультанта та імплементацію в Україні міжнародно-визнаних форм будівельних контрактів можна ознайомитися на сайті Громадської спілки «Міждержавна гільдія інженерів консультантів»: <http://iceg.com.ua> та на сторінці МГІК у Facebook.

МІЖДЕРЖАВНА ГІЛЬДІЯ ІНЖЕНЕРІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ

Україна, 02160, м. Київ, проспект Соборності,
15/17 тел: +38(044)295-1295; +38(067)190-4867
e-mail: office@iceg.com.ua